

COORDINACIÓ DE SEGURETAT I SALUT EN OBRES DE CONSTRUCCIÓ

On es regula la seguretat i salut a les obres de construcció?

La principal disposició on es regula la seguretat i salut a les obres de construcció és el Reial Decret 1627/1997, de 24 d'octubre, pel qual s'estableixen disposicions mínimes de seguretat i de salut en les obres de construcció (BOE núm. 256, de 25 d'octubre de 1997).

<https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-1997-22614>

Cal destacar també la interpretació que d'aquest Reial Decret va efectuar l'Institut Nacional de Seguridad e Higiene en el Trabajo en una guia:

https://www.insst.es/documents/94886/6185182/g_obras+2012.pdf/a3d419b4-e0c6-1a60-cc58-1d059fbab5b0?t=1697470001096

Què és una obra de construcció?

Qualsevol obra, pública o privada, en la qual s'efectuïn treballs de construcció o enginyeria civil, relacionats d'una manera no exhaustiva en l'annex I del Reial Decret 1627/1997, de 24 d'octubre (Obres d'excavació; moviment de terres; construcció; muntatge i desmuntatge d'elements prefabricats; acondicionament d'instal·lacions; transformació; rehabilitació; reparació; desmantellament; enderrocament; manteniment; conservació: treballs de pintura i de neteja; sanejament).

Qui designa el/la coordinador/a de seguretat i salut?

El/la promotor/a.

Pot el/la contractista principal designar el/la coordinador/a de seguretat i salut?

No. És funció exclusiva del promotor/a.

La Guia fins i tot estableix que *“no es conforme con la finalidad y el espíritu de la norma que sea el contratista quien proponga al promotor la designación de tal coordinador, llegando incluso a abonarse a cargo del propio contratista los honorarios profesionales del coordinador”*.

Quan es obligatòria la designació d'un/a coordinador/a de seguretat i salut en obres de construcció?

En fase de projecte:

Quan a l'elaboració del projecte d'obra intervinguin diversos projectistes

En fase d'execució:

Quan durant l'execució de l'obra intervinguin més d'una empresa, o una empresa i treballadors autònoms o diversos treballadors autònoms.

Pot existir coordinació de seguretat i salut en una obra que no tingui projecte?

Sí, si a la l'execució intervenen més d'una empresa, o una empresa i treballadors autònoms o diversos treballadors autònoms.

La mateixa persona pot ser coordinador/a en fase de projecte i en fase d'execució ?

Sí. La designació dels coordinadors en matèria de seguretat i salut durant l'elaboració del projecte d'obra i durant l'execució de l'obra pot recaure en la mateixa persona.

Es obligatòria la designació d'un coordinador/a de seguretat i salut en obres quan les diverses empreses o treballadors autònoms no coincideixen simultàniament a l'obra sinó que la seva actuació és successiva ?

Sí.

D'acord amb la Guia de l'Instituto Nacional de Seguridad e Higiene en el Trabajo: *“La obligación de nombrar un coordinador en materia de seguridad y salud durante la ejecución de la obra es, en general, independiente del hecho de que los contratistas, subcontratistas o trabajadores autónomos tengan una presencia simultánea o sucesiva en la obra”.*

La designació de coordinació de seguretat i salut depèn de la durada de l'obra?

No.

La durada de l'obra no té importància. El punt decisiu és si a l'obra intervenen més d'una empresa, o una empresa i treballadors autònoms o diversos treballadors autònoms.

El/la coordinador/a de seguretat i salut pot tenir vinculació amb l'empresa contractista?

No. El/la promotor/a ha d'assegurar-se que qui porti la coordinació sigui totalment independent de les empreses contractistes, subcontractistes o professionals autònoms a qui ha de coordinar.

Expressament ho indica la Guia de l'Instituto Nacional de Seguridad e Higiene en el Trabajo:

“Según lo estipulado en el RD 1627/1997, el nombramiento del coordinador en materia de seguridad y salud es una obligación exclusiva del promotor, con el fin de garantizar su independencia respecto a los contratistas y subcontratistas. Por ello, no es conforme con la finalidad y el espíritu de la norma que sea el contratista quien proponga al promotor la designación de tal coordinador, llegando incluso a abonarse a cargo del propio contractista los honorarios profesionales del coordinador.”

Què és l'estudi de seguretat i salut o estudi bàsic de seguretat i salut?

El document on es fixen les mesures de seguretat i salut que s'han d'observar a les obres de construcció.

Qui elabora l'estudi de seguretat i salut o estudi bàsic de seguretat i salut?

Ha de ser elaborat pel tècnic/a competent designat pel promotor/a.

Quan hi hagi d'haver un/a coordinador/a en matèria de seguretat i salut durant l'elaboració del projecte d'obra, correspondrà a aquest/a elaborar o fer que s'elabori, sota la seva responsabilitat, aquell estudi.

Qui es considera tècnic competent?

D'acord amb al Guia:

Se considera “técnico competente” aquella persona que posee titulaciones académicas y profesionales habilitantes así como conocimientos en actividades de construcción y de prevención de riesgos laborales acordes con las funciones a desempeñar según el RD 1627/1997.

A este respecto, la disposición adicional cuarta de la LOE señala que “las titulaciones académicas y profesionales habilitantes para desempeñar la función de coordinador de seguridad y salud en obras de edificación, durante la elaboración del proyecto y la ejecución de la obra, serán las de arquitecto, arquitecto técnico, ingeniero o ingeniero técnico, de acuerdo con sus competencias y especialidades”.

Para las obras de construcción excluidas del ámbito de aplicación de la LOE, así como para las obras de ingeniería civil, a los efectos de delimitar la figura de técnico competente, cabe interpretar que las titulaciones académicas y profesionales que habilitan para desempeñar las funciones de coordinador en materia de seguridad y salud durante la elaboración del proyecto y la ejecución de este tipo de obras serán las que estén facultadas, con arreglo a las competencias propias de sus específicas titulaciones, para proyectar y dirigir dichas obras a la vista de las disposiciones legales vigentes para cada profesión.

Pot un/a enginyer/a industrial actuar com a coordinador/a de seguretat y salut en edificis dels usos residencial, cultural, religiós, docent o sanitari?

Sí.

Tot i que s'ha intentat establir una equiparació entre les titulacions que poden desenvolupar actuacions de direcció i direcció d'execució de les obres i la coordinació de seguretat i salut, no existeix aquesta equiparació.

Són nombroses les resolucions de la Comissió Nacional dels Mercats i la Competència en les que se sosté que únicament seria possible la imposició de reserves d'activitat per raons imperioses d'interès general i sempre que es tractés d'una mesura proporcionada a la raó invocada i a l'interès públic que es pretengués protegir. En cas de fixar-se reserves professionals, haurien d'estar vinculades a la capacitat tècnica real del professional i a la seva experiència professional, sense limitar-se a una titulació concreta i admetent totes aquelles que acreditin un nivell adequat de suficiència tècnica.

I no s'ha produït cap pronunciament per part del Tribunal Suprem en el sentit de negar la competència dels enginyers industrials per exercir com a coordinadors de seguretat i salut en obres d'edificació de cap tipus.

Cal formació específica per ser considerat tècnic competent?

La Llei no ho estableix, però la Guia ho recomana:

“Debe resaltarse que, con independencia de lo dicho, se considera fundamental que el técnico competente tenga una formación adecuada en el campo de la prevención de riesgos laborales aplicable a las obras de construcción.

Todo lo anterior significa que los contenidos de la formación preventiva que es recomendable adquirir para ejercer las funciones de técnico competente no son exactamente los especificados en los programas formativos que se establecen en los anexos IV, V y VI del RD 39/1997 (Reglamento de los Servicios de

Prevención), sino que deben adecuarse a los cometidos que se determinan en este RD 1627/1997 para el citado técnico competente”.

Quan s'exigeix estudi de seguretat i salut?

Quan es donin algun dels supòsits següents:

a) Que el pressupost d'execució per contracta inclòs en el projecte sigui igual o superior a 75 milions de pessetes. (450.759,08 euros).

D'acord amb la Guia:

“El presupuesto de ejecución por contrata se obtiene a partir de los siguientes conceptos:

$$PEC = (PEM + GG + BI) \times (1 + IVA)$$

Donde:

PEC = Presupuesto de ejecución por contrata.

PEM = Presupuesto de ejecución material.

GG = Gastos generales.

BI = Beneficio industrial.

IVA = Impuesto sobre el valor añadido”

b) Que la durada estimada sigui superior a 30 dies laborables, i s'utilitzin en algun moment més de 20 treballadors simultàniament.

c) Que el volum de mà d'obra estimada, entenent com a tal la suma dels dies de treball del total dels treballadors de l'obra, sigui superior a 500.

D'acord amb la Guia, per efectuar el càlcul la fórmula és:

$$\sum_{i=1}^n T_i \times D_i > 500$$

“Donde:

n = Número de períodos en los cuales el número de trabajadores permanece constante.

i = Período de tiempo durante el cual el número de trabajadores permanece constante.

T_i = Número de trabajadores para cada periodo i.

D_i = Número de días de trabajo para cada periodo i.”

d) Les obres de túnels, galeries, conduccions subterrànies i preses.

D'acord amb la Guia:

“El concepto de “conducciones subterráneas” que se recoge en este apartado del real decreto comprende las tareas relativas a cualquier tipo de trabajo que sea necesario ejecutar para la correcta instalación de conducciones enterradas, siempre que éstas se realicen por debajo de la cota del terreno, no sean a cielo abierto y requieran la presencia de trabajadores en su interior.”

Quan s'exigeix estudi bàsic de seguretat i salut?

A la resta d'obres de construcció on no és exigible estudi de seguretat i salut.

Quin és el contingut de l'estudi de seguretat i salut?

a) Memòria descriptiva dels procediments, equips tècnics i mitjans auxiliars que s'hagin d'utilitzar o la utilització dels quals es pugui preveure.

Identificació dels riscos laborals que es puguin evitar, indicant a aquest efecte les mesures tècniques necessàries per evitar-los.

Relació dels riscos laborals que no es puguin eliminar d'acord amb el que s'ha assenyalat anteriorment.

Especificació de les mesures preventives i proteccions tècniques tendents a controlar i reduir aquests riscos i valoració de la seva eficàcia, especialment quan es proposin mesures alternatives.

Descripció dels serveis sanitaris i comuns de què ha d'estar dotat el centre de treball de l'obra, d'acord amb el nombre de treballadors que l'utilitzaran.

En l'elaboració de la memòria s'han de tenir en compte les condicions de l'entorn en què s'executi l'obra, així com la tipologia i les característiques dels materials i elements que s'hagin d'utilitzar, la determinació del procés constructiu i l'ordre d'execució dels treballs.

b) Plec de condicions particulars en el qual es tenen en compte les normes legals i reglamentàries aplicables a les especificacions tècniques pròpies de l'obra de què es tracti.

Les prescripcions que s'hauran de complir en relació amb les característiques, la utilització i la conservació de les màquines, estris, eines, sistemes i equips preventius.

c) Plànols en els quals s'han de desenvolupar els gràfics i esquemes necessaris per concretar i comprendre millor les mesures preventives definides en la memòria, amb expressió de les especificacions tècniques necessàries.

L'estudi de seguretat i salut ha de tenir en compte, si escau, qualsevol tipus d'activitat que es porti a terme en l'obra, i s'han de localitzar i identificar les zones en les quals es prestin treballs amb riscos especials, així com les corresponents mesures específiques.

d) Mesuraments de totes les unitats o elements de seguretat i salut en el treball que hagin estat definits o projectats.

e) Pressupost que quantifiqui el conjunt de despeses previstes per a l'aplicació i execució de l'estudi de seguretat i salut.

El pressupost per a l'aplicació i execució de l'estudi de seguretat i salut ha de quantificar el conjunt de despeses previstes pel que fa tant a la suma total com a la valoració unitària d'elements, amb referència al quadre de preus sobre el qual es calcula. Només hi poden haver partides alçades en els casos d'elements o operacions de difícil previsió.

El pressupost de l'estudi de seguretat i salut ha d'anar incorporat al pressupost general de l'obra com un capítol més.

En el pressupost de l'estudi de seguretat i salut no s'han d'incloure els costos exigits per a la correcta execució professional dels treballs, de conformitat amb les normes reglamentàries en vigor i els criteris tècnics generalment admesos, emanats d'organismes especialitzats.

Els mesuraments, qualitats i valoració recollits en el pressupost de l'estudi de seguretat i salut es poden modificar o substituir per alternatives proposades pel contractista en el pla de seguretat i salut amb prèvia justificació tècnica degudament motivada, sempre que això no comporti una disminució de l'import total ni dels nivells de protecció continguts en l'estudi.

En l'estudi de seguretat i salut s'han de contemplar també les previsions i les informacions útils per tal d'efectuar en el seu moment, en les degudes condicions de seguretat i salut, els previsibles treballs posteriors.

L'estudi ha de formar part del projecte d'execució d'obra, o si escau del projecte d'obra, ha de ser coherent amb el contingut d'aquest projecte i ha de recollir les mesures preventives adequades als riscos que comporti la realització de l'obra.

Quin és el contingut de l'estudi bàsic de seguretat i salut?

- a) Les normes de seguretat i salut aplicables a l'obra.
- b) La identificació dels riscos laborals que es puguin evitar.
- c) Les mesures tècniques necessàries per evitar-los.
- d) La relació dels riscos laborals que no es puguin eliminar.
- e) L'especificació de les mesures preventives i les proteccions tècniques dirigides a controlar i reduir aquests riscos i valoració de la seva eficàcia, especialment quan es proposin mesures alternatives.
- f) Qualsevol altre tipus d'activitat que es porti a terme en l'obra, i les mesures específiques relatives als treballs de riscos especials.
- g) Les previsions i les informacions útils per tal d'efectuar en el seu moment, en les degudes condicions de seguretat i salut, els previsibles treballs posteriors.

Quines són les funcions del coordinador/a de seguretat i salut en fase d'execució?

Les funcions del coordinador/a de seguretat i salut en fase d'execució queden establertes a l'article 9 del RD 1627/1997:

El coordinador/a en matèria de seguretat i salut durant l'execució de l'obra ha de desenvolupar les funcions següents:

a) Coordinar l'aplicació dels principis generals de prevenció i de seguretat:

1r. En prendre les decisions tècniques i d'organització amb la finalitat de planificar els diversos treballs o fases de treball que es desenvoluparan simultàniament o successivament.

2n. En estimar la durada requerida per a l'execució d'aquests treballs o fases de treball.

Aquest apartat constitueix una projecció en la fase d'execució del contingut de les funcions del coordinador/a de seguretat i salut en fase de projecte.

A tal efecte, serà necessari que el coordinador/a de seguretat i salut en fase d'execució conegui prèviament les decisions tècniques i organitzatives que s'hagin d'implantar, per tal de concertar els mitjans necessaris i conjugar els diferents objectius dels contractistes, subcontractistes i treballadors autònoms, sens perjudici de les obligacions, derivades de l'article 24 de la Llei de Prevenció de Riscos Laborals, relatives a la coordinació d'activitats empresarials que tenen els contractistes amb les empreses i treballadors autònoms que contractin.

b) Coordinar les activitats de l'obra per garantir que els contractistes i, si escau, els subcontractistes i els treballadors autònoms apliquin d'una manera coherent i responsable els principis de l'acció preventiva que es recullen en l'article 15 de la Llei de prevenció de riscos laborals, durant l'execució de l'obra i, en particular, en les tasques o activitats a què es refereix l'article 10 d'aquest Reial Decret.

En l'execució de les obres és freqüent trobar-se amb diferents activitats desenvolupades simultània o successivament pels diferents contractistes, subcontractistes o treballadors autònoms. Aquesta situació pot interferir en l'aplicació dels principis generals de prevenció, sent el/la coordinador/a de seguretat i salut l'encarregat de coordinar el desenvolupament d'aquestes activitats de forma que s'evitin les interferències i incompatibilitats existents entre elles, tot això també sens perjudici de les obligacions que en matèria de coordinació d'activitats empresarials tenen els contractistes amb les empreses i treballadors autònoms que contractin.

c) Aprovar el pla de seguretat i salut elaborat pel contractista i, si escau, les modificacions introduïdes en aquest pla. Conforme al que es disposa en l'últim paràgraf de l'apartat 2 de l'article 7, la direcció facultativa assumirà aquesta funció quan no sigui necessària la designació de coordinador.

A tenor del que preveu l'article 7 del RD 1627/1997, cada contractista ha d'elaborar un pla de seguretat i salut en el treball en el que s'analitzin, estudiïn i desenvolupin les previsions contingudes a l'estudi o estudi bàsic. Es tracta doncs d'un document elaborat pel contractista en el que s'adapta el contingut de l'estudi al seus propis sistemes constructius i de treball, ja que és ell la persona que coneix amb exactitud el sistema mitjançant el qual s'executarà la part d'obra que li hagi estat contractada.

Del literal de la norma es desprèn que en cas de que a l'obra intervinguin més d'un contractista, cada un d'ells haurà d'elaborar el seu pla, de manera que si de forma genèrica i segons la llei, el/la coordinador/a en fase d'execució ha d'aprovar el pla abans de l'inici de les obres, en cas de l'existència de més d'un pla, el/la coordinador/a els haurà d'aprovar tots. En aquest supòsit el/la coordinador/a haurà de ser capaç de detectar les possibles contradiccions i incompatibilitats existents entre ells.

d) Organitzar la coordinació d'activitats empresarials prevista en l'article 24 de la Llei de prevenció de riscos laborals.

La Disposició Addicional primera del Real Decret 171/2004, de 30 de gener, pel qual es realitza el desenvolupament reglamentari de l'article 24 de la LPRL, reforça la funció de l'estudi de seguretat i salut i el paper del coordinador/a de seguretat i salut en fase d'execució ja que els configura com a instruments imprescindibles per a la coordinació de les activitats preventives en el cas de concurrència de treballadors de varies empreses en un mateix centre de treball.

e) *Coordinar les accions i funcions de control de l'aplicació correcta dels mètodes de treball.*

Un cop planificats els mètodes de treball que se seguiran a l'obra, caldrà establir un seguiment sobre el seu desenvolupament de forma que la seva realització es porti a terme segons el que s'ha previst. Amb aquest objectiu el/la coordinador/a haurà d'establir els corresponents mecanismes de control que hauran d'executar les empreses i els treballadors autònoms afectats.

f) *Adoptar les mesures necessàries perquè només les persones autoritzades puguin accedir a l'obra. La direcció facultativa assumirà aquesta funció quan no sigui necessària la designació de coordinador.*

El/la coordinador/a en fase d'execució haurà de validar i supervisar els procediments que s'estableixin per tal de controlar l'accés a l'obra, tant de persones com de vehicles.

Què és un/a tècnic/a en prevenció de riscos laborals?

És una persona amb formació específica encarregada de supervisar i aplicar les mesures preventives a les empreses.

D'acord amb el seu nivell de formació es distingeixen tècnics en prevenció de riscos laborals de nivell baix, mig o superior.

Un enginyer/a pot ser tècnic/a en prevenció de riscos laborals sense cap formació complementària?

No.

La formació d'enginyeria no es considera suficient per actuar com a tècnic/a de prevenció de riscos laboral. La formació és específica d'acord amb el nivell baix, mitjà o superior i es regula al Reial Decret 39/1997, de 17 de gener, pel que s'aprova el Reglament de Serveis de Prevenció.

Una mateixa persona pot ser coordinador/a de seguretat i salut i tècnic/a de prevenció de riscos laborals d'una empresa involucrada en el procés de construcció que coordina?

No.

Es busca una total independència entre les persones que actuen a les diferents posicions de la seguretat i salut i, tot i que no s'ha establert expressament, la incompatibilitat d'ambdues figures resulta de:

L'article 10 del Reial Decret 1627/1997 de 24 d'octubre:

De conformidad con la Ley de Prevención de Riesgos Laborales, los principios de la acción preventiva que se recogen en su artículo 15 se aplicarán durante la ejecución de la obra y, en particular, en las siguientes tareas o actividades:

...j) Las interacciones e incompatibilidades con cualquier otro tipo de trabajo o actividad que se realice en la obra o cerca del lugar de la obra

I de l'article 17 del Reial Decret 39/1997, de 17 de gener, pel que s'aprova el Reglament de Serveis de Prevenció.

Artículo 17. Requisitos de las entidades especializadas para poder actuar como servicios de prevención ajenos.

1. Podrán actuar como servicios de prevención ajenos las entidades especializadas que reúnan los siguientes requisitos:

...c) No mantener con las empresas concertadas vinculaciones comerciales, financieras o de cualquier otro tipo, distintas a las propias de su actuación como servicio de prevención, que puedan afectar a su independencia e influir en el resultado de sus actividades, sin perjuicio de lo dispuesto en el artículo 22.

Octubre de 2022